

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

МОВА, ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА У ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ

Збірник наукових праць

Випуск 3

СУМИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
2016

4. Финансовая диета: реформы государственных финансов Беларуси / К. В. Рудый [и др.] ; под науч. ред. К. В. Рудого. – Минск : Звезда, 2016. – 464 с.

В. А. Завгородній

МЕТОДИЧНА ЦІННІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Багато методистів вважають, що гра містить значні резерви для ефективного вивчення іноземних мов, проте наразі вона не стала обов'язковим компонентом навчального процесу. Можна сказати, що в практиці викладання англійської мови гра давно посідає тверді позиції і вважається обов'язковим видом роботи, в той час як на уроках української мови як іноземної використання ігрових завдань – «аматорська справа», «справа окремих викладачів-ентузіастів». Ця ситуація виглядає дещо дивною, оскільки українська мова більш складна для оволодіння, ніж англійська.

Однак в навчальні плани і в більшість підручників й досі не включають завдання ігрового характеру. На заняттях переважають вправи традиційного типу: тренувально-імітаційні, трансформаційні, підстановочні, а також мовленнєві – читання й переказування тексту, відповіді на запитання тощо.

Зважаючи на дуже незначну кількість публікацій в українських виданнях з цієї тематики, доречно звернутися до досвіду російськомовних авторів, оскільки впродовж останніх 10–15 років пошуки шляхів підвищення ефективності викладання російської мови іноземцям спонукали їх вдатися до питання використання на уроках мови ігрових завдань. Але й в російських методистів роботи теоретико-методичного характеру, що описують види навчальних ігор, поодинокі. Одним із таких досліджень є «Практична методика навчання

російської мови як іноземної» Л.С. Крючкової та Н.В. Мощинської. На думку авторів, «на основі ігрової діяльності у иностранця формується ряд психологічних особливостей: воображення і символічна функція свідомості, які дозволяють йому виробляти в навчальних діях перенос властивостей одних речей на інші. На цій основі формується і орієнтація на загальний зміст і характер людських відносин, а також готовність до навчальної діяльності» [6, 87].

На заняттях з мови гра є формою діяльності в умовних ситуаціях, спеціально створюваних з метою закріплення і активізації навчального матеріалу в різних ситуаціях спілкування, саме тому її можна рекомендувати як спосіб підвищення ефективності навчання. Гра забезпечує пізнання дійсності і сприяє емоційному, інтелектуальному і моральному розвитку особистості. У грі мовленнєвий досвід набувається не за потребою, а за бажанням самих учнів. Ігрові заняття урізноманітнюють повсякденну навчальну діяльність, підвищуючи інтерес до власне навчального предмета [2, 74]. На сучасному етапі розвитку методики головною метою навчання іноземної мови (в тому числі й української мови як іноземної) визнається спілкування мовою, що вивчається. Однак, як показує практика, далеко не завжди приділяється належна увага комунікації мовою, виучуваною в навчальній аудиторії, що іноді пов'язано з обмеженням навчальних годин. За межами аудиторії іноземні учні, як правило, спілкуються рідною мовою. Гра (рольова і ділова гра) дозволяє створити в аудиторії атмосферу вільного спілкування, адже головним показником виконання ігрового завдання є не тільки і не стільки правильність вживання граматичних форм і синтаксичних конструкцій, як комунікативний успіх.

При навчанні іноземної мови гра сприяє вирішенню таких методичних завдань:

- допомагає створенню психологічної готовності учня до мовного спілкування;

- забезпечує природну необхідність багаторазового повторення мовного і мовленнєвого матеріалу;
- тренує здатність вибору потрібного мовленнєвого варіанта, що є підготовкою до спонтанної мови.

У методичній літературі зустрічаємо такі поняття, як гра, навчальна гра, навчально-тренувальна гра, ігрове завдання, ігрові вправи. Однак їх можна використовувати як синоніми, оскільки всі вони означають одне й те саме – гру як навчальний прийом.

Існують різні класифікації ігор, засновані на різних критеріях, зокрема, на дихотомії мова–мовлення (це поділ ігор на лінгвістичні (мовні) і комунікативні). Використання мовних ігор (фонетичних, лексичних, граматичних) спрямоване на вироблення, тренування і закріплення мовних навичок, комунікативних – на вдосконалення мовленнєвих умінь. Мовні ігри передбачають точність виконання операції, наприклад, назвати правильну форму слова, антонім і т. ін. Головне завдання комунікативних ігор – успішний обмін інформацією. При цьому комунікативна спрямованість гри не скасовує лінгвістичного аспекту: він важливий, хоча і не є самоціллю. Очевидно, що межа між даними типами ігор досить умовна: для виконання комунікативного завдання потрібно адекватне використання лексики та граматики. Важливо, що при підготовці та проведенні комунікативних ігор викладачеві слід визначити, який саме мовний матеріал потрібен, і переконатися, що учні ним володіють.

Методична цінність навчальної гри визначається низкою моментів.

1. Ігри допомагають підвищити інтерес студентів до тих аспектів, які можуть здаватися їм нудними, і в такий спосіб зробити процес навчання більш плідним. Закріплення старих і набуття нових мовленнєвих навичок і умінь в ігровій формі відбувається більш активно.

2. У грі створюється невимушена, наближена до ситуації реального спілкування атмосфера (навчальне середовище), у

якій найбільш повно реалізується комунікативний потенціал студентів, і таким чином знімається мовний бар'єр.

3. Багато ігор являють собою колективну форму роботи. У таких іграх значно збільшується обсяг мовленнєвої діяльності учнів. Крім того, робота в парах або у групах відповідно допомагають подолати побоювання допуститися помилки.

4. В ході гри роль викладача – це значною мірою роль спостерігача, який фіксує помилки з метою їх подальшої корекції. Відтак, гра може стати добрим діагностичним полем для викладача [1, 102].

При виборі виду гри, її підготовці та проведенні слід пам'ятати про педагогічну цінність гри, про роль викладача у грі, про вік учнів, про ясність указівок, а також про час, необхідний для виконання ігрового завдання [3, 224].

Гра «не протистоїт традиционному типу обучения, не противоречит современным педагогическим теориям и в будущем может стать одной из форм интегрированного обучения, в котором должны объединиться все типы обучения, всё лучшее, что было, есть и будет в теории и технологии обучения» [4, 38]. Професіоналізм викладача полягає в умілому поєднанні найбільш ефективних прийомів навчання – традиційних та інноваційних.

Традиційна побудова і проведення занять з української мови як іноземної передбачає введення мовного матеріалу (фонетики, лексики, граматики), його закріплення і активізацію в усному (монологічному, діалогічному) та писемному мовленні, а також контроль його засвоєння учнями. Така циклічність зберігається при роботі з будь-якої нової теми. Кожний наступний цикл спирається на попередній і додає нового змісту (як мовного і мовленнєвого, так і тематичного). Такий підхід забезпечує застосування вже наявних знань, навичок і вмій в інших умовах, їх поступове ускладнення, що, у свою чергу, сприяє їх розвитку, а також створює умови для формування нових. Ця методика будується на принципах концентризму і поетапного формування умій.

Разом із тим слід визнати наявність деякого розриву між мовними знаннями учнів, з одного боку, і їх мовленнєвими вміннями – з іншого: володіючи великим словником і граматичними засобами, учні нерідко ледве оперують ними в спілкуванні. Тому, як показує досвід, таке викладання не забезпечує належної мотивації навчання. Якщо навіть мотивація і наявна із самого початку, то стереотипність проведення занять не сприяє її збереженню на необхідному рівні. І як наслідок, відбувається зниження інтересу і бажання займатися мовою, звідси – низька ефективність занять, а отже, і якість володіння мовою.

Закріплення мовленнєвого матеріалу переважно у вправах призводять до механічного заучування та відтворення вивченого, результатом чого є зростаюче почуття незадоволеності рівнем досягнень у розвитку комунікативних умінь. Проголошені в сучасній методиці принципи комунікативності і комплексного навчання іноземної мови вимагають іншого підходу до організації та побудови самих занять, і перш за все – до створення умов для включення в справжню комунікацію. Це може бути досягнуто за допомогою залучення до навчального процесу ігрових завдань.

На думку ряду методистів, навчальна гра, введена в систему традиційного навчання, забезпечує декілька функцій:

- мотиваційно-спонукальну (мотивує і стимулює навчальну і пізнавальну діяльність учнів);
- навчальну (сприяє формуванню і розвитку мовленнєвих навичок, виробляючи готовність до використання іноземної мови в конкретних ситуаціях спілкування);
- виховну (впливає на особистість учня, розширюючи його кругозір, розвиваючи його мислення і творчу активність);
- орієнтувальну (вчить орієнтуватися в конкретній ситуації і відбрати необхідні вербальні та невербальні засоби спілкування);

- компенсаторну (компенсує відсутність або недостатність практики, наближає навчальну діяльність до умов застосування іноземної мови в реальному житті) [5, 21].

При цьому викладач використовує гру як засіб посилення мотивації навчальної діяльності учнів, у даному випадку – вивчення української мови як іноземної, формування, розвитку і вдосконалення набутих навичок і умінь, їх контролю та корекції.

Наведемо приклад командної гри – «Хто більше знає?». Її мета – заучування переліку слів з певних тематичних груп. Тема – «Магазин». Студенти об'єднуються в команди. Викладач, показуючи вивіски магазинів (книжковий, кондитерська, спорт, продукти, одяг), пропонує їм по черзі перераховувати, що можна в купити в цих магазинах. Дух суперництва додає інтересу і захоплює навіть пасивних учнів, адже успіх команди залежить від участі кожного.

Комунікативна гра, яка називається «Інтерв'ю зі знаменитим спортсменом Володимиром Кличком», передбачає знайомство учнів із біографією відомого боксера. Головну роль відводять одному зі студентів (за власним бажанням або за пропозицією викладача). Інші учні – журналісти, запрошені на прес-конференцію, завдання яких полягає у висуванні запитань, що стосуються професійного та особистого життя спортсмена. Така гра сприяє активізації мовленнєвих умінь. Роль викладача – стежити за правильністю мовленнєвої поведінки і делікатно скеровувати хід бесіди в потрібне русло. Можна проводити «інтерв'ю» з відомими музикантами, акторами, політиками.

Навчальна гра – засіб оптимізації навчального процесу в цілому та інтелектуальної активності студентів зокрема. Ефективність формування, розвитку і вдосконалення комунікативно-мовленнєвих умінь підвищується за умови систематичного використання навчальних ігор в рамках традиційного навчання, спрямованості їх змісту на вирішення навчальних завдань, готовності викладача до проведення гри і студентів до участі в ній.

Список литературы

1. Азарина Л. Е. Игры на уроках РКИ : практикум / Азарина Л.Е. // Вестник ЦМО МГУ. – 2009. – № 3.
2. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
3. Акишина А. А. Учимся учить. Для преподавателя русского языка как иностранного / А. А. Акишина, О. Е. Каган. – М. : Русский язык. Курсы, 2010. – 256 с.
4. Ахметов Н. К. Игра как процесс обучения / Н. К. Ахметов, Ж. С. Хайдаров. – Алма-Ата : Знание, 1985. – 39 с.
5. Деркач А. А. Педагогическая эвристика. Искусство овладения иностранным языком / А. А. Деркач, С. Ф. Щербак. – М. : Педагогика, 1991 . – 221 с.
6. Крючкова Л. С. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному: учеб.пособие / Л. С. Крючкова, В. Мощинская .– 2-е изд.– М. : Флинта: Наука, 2011.– 480 с.

О. А. Корабо

СВОБОДНАЯ ЛЮБОЗНАТЕЛЬНОСТЬ: ОЛИМПИАДА ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ ОБУЧАЮЩИХСЯ

*Для изучения языка
гораздо важнее свободная
любопытность, чем
грозная необходимость.*

Аврелий Августин

Специалисты в области методики преподавания русского языка как иностранного (РКИ) говорят о трёх компетенциях, которые должны быть сформированы у инофонов, изучающих неродной язык: 1) языковая